

Motion

1983/84:121

Jan-Erik Wikström och Karl Boo

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40)

Radio och television började tidigt användas i utbildningen och folkbildningen i Sverige. Radiokurser i språk och andra ämnen för vuxna har funnits sedan Radiotjänsts start 1925. Skolradion kom till 1928 och skol-TV 1963. På förslag från 1960 års radioutredning överfördes 1964 hela skolprogramverksamheten till skattemedelsfinansiering. TRU-kommittén bildades 1967 och bedrev i tio år försöksverksamhet och utredningsarbete, som resulterade i att TRU och SR/UTB sammanlades till Utbildningsradion.

I likhet med övriga bolag inom Sveriges Radio-koncernen har Utbildningsradion ett avtal med staten, vilket löper t. o. m. den 30 juni 1986.

Besparingspropositionen (1983/84:40) föreslår nu långtgående förändringar för utbildningsverksamheten. För Sveriges Radio-koncernen som helhet föreslås en särskild besparing på 50 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Denna föreslås tas ut genom en omprövning av ambitionsnivån för utbildningsradioverksamheten. I samband med att denna överförs från skattefinansiering till licensfinansiering – varigenom statsbudgeten avlastas ca 120 milj. kr. – uppdelas utbildningsprogramproduktionen i två typer – läromedelsproduktion för kassettdistribution och programproduktion för etersändning. Den senare bör enligt propositionen finnas kvar inom Sveriges Radio och omfatta t. ex. barnprogram och program av allmänt folkbildande karaktär. Dessa bör integreras i de övriga programbolagens ordinarie programutbud.

Besparingsförslaget om Utbildningsradion är illa genomtänkt och till sina konsekvenser närmast förödande. I första hand anser vi därför att förslaget bör avvisas och att regeringen därefter bör återkomma med ett bättre underbyggt förslag om Sveriges Radio. I andra hand vill vi – för den händelse riksdagen avvisar avslagsyrkandet – anföra följande.

Genom regeringens förslag upphör Utbildningsradion i nuvarande form och en stor del av produktionen för olika utbildningsändamål försvinner.

Effekten av förändringen torde bli att skolor – varav många i resurssvaga kommuner och i glesbygder – små målgrupper med bristande läromedelsförsörjning, studieförbund och folkhögskolor, handikappade och invandrare m. fl. i fortsättningen blir utan utbildningsprogram i TV och radio och hänvisas till att köpa eller hyra program från de producenter och distributörer som finner denna verksamhet lönsam. Det troliga är emellertid att det inte kommer att finnas någon ersättning för stora delar av de utbildningsprogram som försvinner. Det är vid sidan av Utbildningsradions program brist på en inhemsk produktion av för svenska förhållanden och svenska läroplaner anpassade filmer och videogram.

Genom att etersändningarna av utbildningsprogram till AV-centralerna upphör kommer också flera positiva värden med den öppna, för alla tillgängliga, distributionen av utbildningsprogram att försvinna. Förutom att många skolor och klasser – inte minst i glesbygderna – tar emot programmen vid sändningstillfället ger etersändningarna även möjlighet för allmänheten i stort att ta del av programmen och få insyn i utbildningsverksamheten. Etersändningarna har dessutom en stimulerande, motiverande och rekryterande effekt på olika former av utbildning.

En annan effekt blir att samhället frångår sig möjligheten att utnyttja Utbildningsradion som en samhällsresurs, som på utbildningsområdet kan ge möjligheter till rationella och ekonomiskt fördelaktiga lösningar, t. ex. för distansundervisning vid akuta behov av stora fortbildningsinsatser.

En förändring av Utbildningsradion genom överförande av verksamheten till licensfinansiering behöver emellertid inte innebära att företaget upphör att vara en resurs för det svenska utbildningsväsendet och för folkbildningen.

Med hänsyn till det samhällsekonomiska läget krävs ytterligare besparingar inom Sveriges Radio.

En besparing på 50 milj. kr. utöver tidigare angivna rationaliseringskrav bör vara möjlig att uppnå under 1985/86 för koncernen som helhet. En sådan besparing är såsom anges i propositionen relativt liten och bör kunna genomföras inom ramen för nuvarande ambitioner. SR bör i sin anslagsframställning för 1985/86 analysera konsekvenserna av en sådan besparing och därvid även göra bedömningar av om avtalsförändringar krävs för besparingsgenomförande.

I propositionen föreslås att UR fr. o. m. budgetåret 1985/86 inte längre finansieras via statsmedel utan via mottagaravgifter. Ekonomiskt medför detta en ökning av kostnaderna för den avgiftsfinansierade verksamheten samtidigt som statsbudgeten avlastas UR:s anslag om ca 120 milj. kr. Departementschefen förutser en ökad belastning på rundradiofonden med ca 70 milj. kr.

Vi accepterar förslaget om en övergång till avgiftsfinansiering av UR:s verksamhet fr. o. m. den 1 juli 1985. Detta innebär i sig ingen förändring av UR:s uppdrag utan UR måste även i fortsättningen i första hand ses som en del av utbildningssamhället.

Förslaget om att besparingen i sin helhet skall belasta UR är emellertid orimligt och utgör i praktiken en halvering av UR:s verksamhet. Som kulturutskottet framhöll i sitt betänkande 1982/83:21 om radio och television bör UR inte särbehandlas i förhållande till SR. I sin bedömning av konsekvenserna av besparingskravet bör därför SR utgå ifrån att UR inte bör belastas med ett högre besparingskrav än koncernen i övrigt.

För att utbildningsprogrammen även efter en förändring av finansieringsformen skall kunna fortsätta att fungera som en utbildningsresurs i samhällets tjänst krävs dock att verksamheten inte organisatoriskt splittras upp och fördelas på de övriga programbolagen inom Sveriges Radio-koncernen.

Hur den föreslagna förändringen av verksamheten skall utformas bör utredas, men någon förändring av verksamheten bör med hänsyn till avtalet med staten och till behovet av mera långsiktig omställning inte ske före avtalsperiodens utgång.

Sveriges Radio föreslås i propositionen få i uppdrag att utreda utformningen av den förändrade verksamheten. Det är angeläget att denna utredning tar hänsyn till såväl verksamhetsmässiga och rundradiomässiga synpunkter som till utbildningspolitiska och samhällsekonomiska.

Utredningen bör utgå från önskvärdheten av att även i fortsättningen bibehålla utbildningsradioverksamheten i en samlad organisation och att, i enlighet med riksdagens tidigare ställningstagande, garantera organisationen en egen sändningsrätt.

Utredningen skall undersöka vilka rationaliseringar som är möjliga genom ett fördjupat samarbete inom koncernen, i första hand vad gäller den tekniska produktionen av TV-program.

Utgående från de förändringar som inträtt inom både utbildningssamhället och mediavärlden sedan UR:s tillkomst 1978 bör utredningen tillsammans med utbildningsprogrammets användare lägga förslag om såväl programverksamhetens inriktning i stort som om lämpliga distributionsformer för olika målgrupper. I samband därmed bör utredningen studera förutsättningarna för försäljning av program till vissa målgrupper liksom för en utökning av verksamheten med s. k. beställningsproduktion och därutöver analysera reglerna för samfinansieringsprojekt.

I propositionen föreslås vidare att några ytterligare investeringar för UR:s egen TV-produktion inte skall göras. Den återstående delen av den engångsanvisning som riksdagen beviljat för upprustning av UR:s lokaler och utrustning för TV-produktion – i propositionen angiven till 24,2 milj. kr. – föreslås hållas inne och betraktas som en besparing.

Ovan har föreslagits att UR:s verksamhet efter nuvarande avtalsperiod skall utredas. En av de punkter som särskilt nämnts är ett fördjupat samarbete inom SR-koncernen i fråga om framställningar av TV-program. I avvaktan på resultatet av denna utredning bör inte en besparing nu ske av de beviljade investeringsmedlen.

Med hänvisning till ovanstående föreslås

1. att riksdagen beslutar att i första hand avslå förslaget om Utbildningsradion och hos regeringen begära ett nytt förslag om besparingar inom Sveriges Radio-koncernen.
2. att riksdagen beslutar att i andra hand – om yrkandet under 1 inte vinner riksdagens bifall – hos regeringen anhålla att Sveriges Radio ges i uppdrag att i anslagsframställningen för 1985/86 redovisa en besparing på 50 milj. kr. utöver de rationaliseringskrav som tidigare pålagts koncernen. SR bör därvid utgå ifrån att UR inte särbehandlas och åläggs ett högre besparingskrav än SR-koncernen i övrigt,

3. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla att Sveriges Radio ges i uppdrag att inför avtalsperiodens slut framlägga förslag om UR:s verksamhetsformer,
4. att riksdagen beslutar att i avvaktan på ovan nämnda utredning inte dra in de av riksdagen tidigare beviljade investeringsmedlen för UR:s TV-produktion utan endast att reservera dessa t. v., varvid delar av medlen dock skall av regeringen utanordnas så att UR:s verksamhet kan bedrivas i nuvarande omfattning.

Stockholm den 15 november 1983

JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp)

KARL BOO (c)